

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ		
ΤΜΗΜΑ	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Προπτυχιακό		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΙΕΡ502	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	5 ^ο
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΑΡΧΙΕΣ ΤΟΥ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ <i>σε περίπτωση που οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται σε διακριτά μέρη του μαθήματος π.χ. Διαλέξεις, Εργαστηριακές Ασκήσεις κ.λπ. Αν οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται ενιαία για το σύνολο του μαθήματος αναγράψτε τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας και το σύνολο των πιστωτικών μονάδων</i>	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
<i>Διαλέξεις</i>	3	4	
<i>Προσθέστε σειρές αν χρειαστεί. Η οργάνωση διδασκαλίας και οι διδακτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται περιγράφονται αναλυτικά στο 4.</i>			
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ <i>Υποβάθρου, Γενικών Γνώσεων, Επιστημονικής Περιοχής, Ανάπτυξης Δεξιοτήτων</i>	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	Όχι		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	ΝΑΙ (Αγγλικά, Τουρκικά)		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)			

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Περιγράφονται τα μαθησιακά αποτελέσματα του μαθήματος οι συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες καταλλήλου επιπέδου που θα αποκτήσουν οι φοιτητές μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος.

Συμβουλευτείτε το Παράρτημα Α

- Περιγραφή του Επιπέδου των Μαθησιακών Αποτελεσμάτων για κάθε ένα κύκλο σπουδών σύμφωνα με Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης
- Περιγραφικοί Δείκτες Επιπέδων 6, 7 & 8 του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων Διά Βίου Μάθησης

και Παράρτημα Β

- Περιληπτικός Οδηγός συγγραφής Μαθησιακών Αποτελεσμάτων

Το μάθημα «Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και οι Επαρχίες του» στοχεύει να προσφέρει στους φοιτητές μια ολοκληρωμένη θεολογική και ιστορική κατανόηση της θέσης του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο σώμα της καθόλου Εκκλησίας, υπερβαίνοντας την απλή παράθεση διοικητικών δομών. Μέσα από τη μελέτη των πηγών και των κανονικών κειμένων, επιδιώκεται η καλλιέργεια της κριτικής ικανότητας για την ερμηνεία των θεσμικών σχέσεων μεταξύ του Κέντρου (Φανάρι) και των περιφερειακών Επαρχιών. Με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος, οι φοιτητές αναμένεται να έχουν κατακτήσει τη γνώση της συνθέτης κανονικής τυπολογίας που διέπει τις δικαιοδοσίες του Θρόνου, ώστε να μπορούν να διακρίνουν με ακρίβεια τις λεπτές διαφορές ανάμεσα

στο καθεστώς της «αυτονομίας» (π.χ. Φινλανδία, Εσθονία), της «ημιαυτονομίας» (Κρήτη) και της «επιτροπικής διοίκησης» (Νέες Χώρες). Επιπροσθέτως, θα είναι σε θέση να αναλύουν τις ιστορικοπολιτικές συνθήκες (Συνθήκη Λωζάνης, εθνικοί ανταγωνισμοί, μεταναστευτικά ρεύματα) που διαμόρφωσαν τον σύγχρονο εκκλησιαστικό χάρτη και να κατανοούν τη σημασία της υπερεθνικής και οικουμενικής αποστολής του Πατριαρχείου στον σύγχρονο κόσμο. Τέλος, το μάθημα στοχεύει στο να εφοδιάσει τους φοιτητές με τα απαραίτητα μεθοδολογικά εργαλεία για να προσεγγίζουν ζητήματα εκκλησιαστικής διπλωματίας και κανονικού δικαίου, αντιλαμβανόμενοι τον ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχείου ως εγγυητή της κανονικής τάξης και της ενότητας της Ορθοδοξίας έναντι των σύγχρονων εκκλησιολογικών προκλήσεων.

Γενικές Ικανότητες

Λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές ικανότητες που πρέπει να έχει αποκτήσει ο πτυχιούχος (όπως αυτές αναγράφονται στο Παράρτημα Διπλώματος και παρατίθενται ακολούθως) σε ποια / ποιες από αυτές αποσκοπεί το μάθημα:

Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών, με τη χρήση και των απαραίτητων τεχνολογιών

Προσαρμογή σε νέες καταστάσεις

Λήψη αποφάσεων

Αυτόνομη εργασία

Ομαδική εργασία

Εργασία σε διεθνές περιβάλλον

Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον

Παράγωγή νέων ερευνητικών ιδεών

Σχεδιασμός και διαχείριση έργων

Σεβασμός στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα

Σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον

Επίδειξη κοινωνικής, επαγγελματικής και ηθικής

υπευθυνότητας και ευαισθησίας σε θέματα φύλου

Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής

Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και

επαγωγικής σκέψης

- Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών
- Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον
- Εργασία σε διεθνές περιβάλλον
- Προσαρμογή σε νέα δεδομένα και καταστάσεις
- Ομαδική και αυτόνομη εργασία
- Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής
- Σεβασμός στη διαφορετικότητα και την πολυπολιτισμικότητα
- Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα αποτελεί μια συστηματική και εις βάθος σπουδή του θεσμού του Οικουμενικού Πατριαρχείου, εξετάζοντας την ιστορική του εξέλιξη, την κανονική του κατοχύρωση και τη σύγχρονη διοικητική του διάρθρωση σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αφετηρία του μαθήματος εντοπίζεται στην εκκλησιολογική και ιστορική ανάδειξη της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως ως «Νέας Ρώμης», αναλύοντας τα προνόμια τιμής και τις διοικητικές αρμοδιότητες που της αποδόθηκαν από τις Οικουμενικές Συνόδους (Β΄ και Δ΄), με ιδιαίτερη έμφαση στην ερμηνεία του 28ου Κανόνα της Χαλκηδόνας, ο οποίος καθορίζει την «υπερόριο δικαιοδοσία» του Θρόνου. Στη συνέχεια, το μάθημα χαρτογραφεί την εκκλησιαστική γεωγραφία του Πατριαρχείου, διακρίνοντας τις επαρχίες σε τρεις βασικές κατηγορίες. Πρώτον, εξετάζονται οι επαρχίες εντός της Τουρκικής επικράτειας (Ιερά Αρχιεπισκοπή Κωνσταντινουπόλεως, Μητροπόλεις Χαλκηδόνας, Δέρκων, Πριγκηποννήσων, Ίμβρου και Τενέδου), με αναφορά στο νομικό τους καθεστώς και την ποιμαντική τους πραγματικότητα. Δεύτερον, αναλύεται διεξοδικά το καθεστώς των επαρχιών εντός της Ελληνικής Επικράτειας, το οποίο παρουσιάζει κανονική ποικιλομορφία: η ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης, οι Ιερές Μητροπόλεις της Δωδεκανήσου και η Πατριαρχική Εξαρχία της Πάτμου (που υπάγονται απευθείας στο Φανάρι), καθώς και το Αγίωναμον Όρος ως αυτοδιοίκητο τμήμα υπό την πνευματική δικαιοδοσία του Πατριαρχείου. Ιδιαίτερη ενότητα αφιερώνεται στο σύνθετο ζήτημα των «Νέων Χωρών» (Μητροπόλεις Ηπείρου, Μακεδονίας, Θράκης και Β. Αιγαίου), αναλύοντας την Πατριαρχική και Συνοδική Πράξη του 1928, βάσει της οποίας η διοίκηση ασκείται «επιτροπικώς» από την Εκκλησία της Ελλάδος, ενώ η πνευματική ανφορά παραμένει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Τρίτον, εξετάζεται η Ορθόδοξη

Διασπορά (Ευρώπη, Αμερική, Αυστραλία, Ασία), όπου αναλύεται η δομή των Ιερών Αρχιεπισκοπών και Μητροπόλεων του Θρόνου, καθώς και ο συντονιστικός ρόλος του Πατριαρχείου στις Διορθόδοξες σχέσεις. Το μάθημα ολοκληρώνεται με την εξέταση του Συνοδικού συστήματος διοίκησης (Αγία και Ιερά Σύνοδος) και του ρόλου του Οικουμενικού Πατριάρχη ως «πρώτου μεταξύ ίσων» (primus inter pares) στην άσκηση της διακονίας της ενότητας της Ορθοδοξίας.

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

<p>ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ Πρόσωπο με πρόσωπο, Εξ αποστάσεως εκπαίδευση κ.λπ.</p>	<p>Πρόσωπο με πρόσωπο</p>															
<p>ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ Χρήση Τ.Π.Ε. στη Διδασκαλία, στην Εργαστηριακή Εκπαίδευση, στην Επικοινωνία με τους φοιτητές</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Χρήση Τ.Π.Ε. στη διδασκαλία (χρήση Η/Υ, βιντεοπρόβολέα, πλατφόρμα e-class). • Χρήση Τ.Π.Ε. στην επικοινωνία με τους φοιτητές • Χρήση Τ.Π.Ε. στην αξιολόγηση των φοιτητών 															
<p>ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ Περιγράφονται αναλυτικά ο τρόπος και μέθοδοι διδασκαλίας. Διαλέξεις, Σεμινάρια, Εργαστηριακή Άσκηση, Άσκηση Πεδίου, Μελέτη & ανάλυση βιβλιογραφίας, Φροντιστήριο, Πρακτική (Τοποθέτηση), Κλινική Άσκηση, Καλλιτεχνικό Εργαστήριο, Διαδραστική διδασκαλία, Εκπαιδευτικές επισκέψεις, Εκπόνηση μελέτης (project), Συγγραφή εργασίας / εργασιών, Καλλιτεχνική δημιουργία, κ.λπ. Αναγράφονται οι ώρες μελέτης του φοιτητή για κάθε μαθησιακή δραστηριότητα καθώς και οι ώρες μη καθοδηγούμενης μελέτης ώστε ο συνολικός φόρτος εργασίας σε επίπεδο εξαμήνου να αντιστοιχεί στα standards του ECTS</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="699 710 1029 763">Δραστηριότητα</th> <th data-bbox="1034 710 1358 763">Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="699 770 1029 801">Διαλέξεις</td> <td data-bbox="1034 770 1358 801">50</td> </tr> <tr> <td data-bbox="699 808 1029 840">Μελέτη αρχαιακού υλικού</td> <td data-bbox="1034 808 1358 840">15</td> </tr> <tr> <td data-bbox="699 846 1029 878">Συγγραφή εργασιών</td> <td data-bbox="1034 846 1358 878">10</td> </tr> <tr> <td data-bbox="699 884 1029 916">Αυτοτελής μελέτη</td> <td data-bbox="1034 884 1358 916">23</td> </tr> <tr> <td data-bbox="699 922 1029 954">Εξετάσεις</td> <td data-bbox="1034 922 1358 954">2</td> </tr> <tr> <td data-bbox="699 1005 1029 1104">Σύνολο Μαθήματος (25 ώρες φόρτου εργασίας ανά πιστωτική μονάδα)</td> <td data-bbox="1034 1005 1358 1104">100</td> </tr> </tbody> </table>		Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου	Διαλέξεις	50	Μελέτη αρχαιακού υλικού	15	Συγγραφή εργασιών	10	Αυτοτελής μελέτη	23	Εξετάσεις	2	Σύνολο Μαθήματος (25 ώρες φόρτου εργασίας ανά πιστωτική μονάδα)	100
Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου															
Διαλέξεις	50															
Μελέτη αρχαιακού υλικού	15															
Συγγραφή εργασιών	10															
Αυτοτελής μελέτη	23															
Εξετάσεις	2															
Σύνολο Μαθήματος (25 ώρες φόρτου εργασίας ανά πιστωτική μονάδα)	100															
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ Περιγραφή της διαδικασίας αξιολόγησης Γλώσσα Αξιολόγησης, Μέθοδοι αξιολόγησης, Διαμορφωτική ή Συμπερασματική, Δοκιμασία Πολλαπλής Επιλογής, Ερωτήσεις Σύντομης Απάντησης, Ερωτήσεις Ανάπτυξης Δοκιμίων, Επίλυση Προβλημάτων, Γραπτή Εργασία, Έκθεση / Αναφορά, Προφορική Εξέταση, Δημόσια Παρουσίαση, Εργαστηριακή Εργασία, Κλινική Εξέταση Ασθενούς, Καλλιτεχνική Ερμηνεία, Άλλη / Άλλες</p>	<p>Συμπερασματική. Γραπτή Εξέταση με Ερωτήσεις Εκτεταμένης Απάντησης 100%</p>															

Αναφέρονται ρητά προσδιορισμένα κριτήρια αξιολόγησης και εάν και που είναι προσβάσιμα από τους φοιτητές.

5. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσσα

- Αγγελόπουλος Αθανάσιος, «Τα Πατριαρχικά δίκαια στην Ελληνική Επικράτεια», *Ελληνικός Βορράς* 23-02-1986.
- Αγγελόπουλος Αθανάσιος, *Η Εκκλησιαστική Ιστορία των Νέων Χωρών 1912-1928*, Αδελφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991.
- Ακριτίδης Νικόλαος, *Η ιστορική γεωγραφία του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, εκδ. Σταμούλη, Αθήνα 2009.
- Αναστασίου Ιωάννης, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. 1-2, Θεσσαλονίκη 2005.
- Βαβούσκος Αναστάσιος, *Το εκκλησιαστικό καθεστώς της Δωδεκανήσου (1912-2005)*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005.
- Βαβούσκος Κωνσταντίνος, *Η νομοκανονική υπόσταση των Μητροπόλεων των Νέων Χωρών, Πατριαρχικών Ίδρυμα Πατερικών Μελετών*, Θεσσαλονίκη 2^η 1973.
- Γεδεών Μανουήλ, *Πατριαρχικοί Πίνακες: Ειδήσεις ιστορικά βιογραφικά περί των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως (38-1884)*, Ιστορική και Λαογραφική Βιβλιοθήκη του Συλλόγου προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων, Αθήνα 1996.
- Ευγενίδου Δ., Τριανταφυλλόπουλος Δ., Γλύκατζη-Αρβελέρ Ε., Koder J., Πιτσάκης Κ., Dagron G., Μαρκόπουλος Αθ., Mango C., Παπαμαστοράκης Τ., Magdalino P., Morrisson C., Hannick Chr., Παπασταύρου Ε., *Το Βυζάντιο ως οικουμένη*, Αθήνα 2005.
- Ζηζιούλας Ιωάννης (Μητροπολίτης Περγάμου), «Γένος και Οικουμένη στη συνείδηση του Οικουμενικού Πατριαρχείου», *Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Οικονομία του Γένους*, έκδ. Αδελφότητας Οφφικιάλων του Οικουμενικού Πατριαρχείου «Παναγία η Παμμακάριστος», Αθήνα 2007, 393-404.
- Ιατρού Γεώργιος, *Η θέση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, στην εκκλησιαστική, την ελληνική και τη διεθνή έννομη τάξη*, 2010.
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης (επιμ.), *Μικρασιατική καταστροφή και ελληνική κοινωνία*, Τα Νέα/Alter-Ego ΜΜΕ Α. Ε., Αθήνα 2019.
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης, «Το ελληνικό κράτος ως εθνικό κέντρο», Τσαούσης Δημήτριος Γ. (επιμ.), *Ελληνισμός-Ελληνικότητα*, [Ελληνική Κοινωνία 1], Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 3^η 1998, 157-164.
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης, «Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και το πρόβλημα του Εθνικού κέντρου», *Φανάρι-400 χρόνια*, έκδ. Οικουμενικού Πατριαρχείου 2001, 261-282.
- Κιτρομηλίδης Πασχάλης, *Θρησκεία και Πολιτική στον Ορθόδοξο κόσμο. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και οι προκλήσεις της νεωτερικότητας*, Επίκεντρο 2021.
- Κονιδάρης Ιωάννης, *Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 3^η 2016.
- Κονιδάρης Ιωάννης, *Μαθήματα Εκκλησιαστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2020.
- Κονιδάρης Ιωάννης, *Σταθμοί εκκλησιαστικής πολιτικής εν Ελλάδι από του Καποδιστρίου μέχρι σήμερα: μετ' ανεκδότων κειμένων εν παραρτήμασι*, εν Αθήναις 1971.
- Κονιδάρης Γεράσιμος Ι., *Γενική Εκκλησιαστική Ιστορία*, Αθήναι 1957.
- Κουκουσάς Βασίλειος, *Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικής Ιστορίας*, Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2014.
- Λαμπруνιάδης Ελπιδοφόρος (Αρχιεπίσκοπος Αμερικής), «Ελληνική Ορθοδοξία, Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εν ΗΠΑ Εκκλησία», Διάλεξη στο ετήσιο Θερινό Συμπόσιο της Θεολογικής Σχολής του Αγίου Βλαδιμήρου, Νέα Υόρκη, 12 Ιουνίου 2010 [= «Greek Orthodoxy, the Ecumenical Patriarchate and the Church in the USA», *St Vladimir's Theological Quarterly* 54:3-4 (2010): 421-439].
- Λαμπруνιάδης Ελπιδοφόρος (Αρχιεπίσκοπος Αμερικής), «Η Ορθόδοξος Διασπορά», *Επιστημονική Επετηρίδα Π.Α.Ε.Α.Κ*, τομ. Ε', *Στη Μνήμη του Μητροπολίτου Γέροντος Εφέσου, Κυρού Χρυσσοστόμου (1991-2006)*, σσ. 193-210.
- Μάξιμος (Μητρ. Σάρδεων), *Το Οικουμενικόν Πατριαρχείον εν τη Ορθόδοξω Εκκλησία*, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 1972.
- Μακάριος (Αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας), *Το Οικουμενικόν Πατριαρχείον. Εκκλησία άρχουσα και πάσχουσα*, Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, Αθήνα 2023.

- Μασσαβέτας Αλέξανδρος, *Η Τρίτη Ρώμη. Η Μόσχα και ο θρόνος της ορθοδοξίας*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα ²2022.
- Μειμάρης Θεόδωρος (Μητροπολίτης Σελευκείας), *Η Αναδιοργάνωση της Γεροντικής Μητροπόλεως Εφέσου*, Κ. & Μ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2023.
- Μειχαντζιδης Βασίλειος, «Ο θεσμός του “αυτοκεφάλου” από ιστορικοκανονικής απόψεως», *Αγάπη και ταπείνωση, ιερά σύζευξις, Τιμητικός Τόμος της Θεολογικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών για την ευδόκιμη δεκαπενταετή αρχιερατεία του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερωνύμου Β΄*, Αθήνα 2023, 599-622.
- Νανάκης Ανδρέας (Μητροπολίτης Αρκαλοχωρίου), *Οι Γενικοί Κανονισμοί του Οικουμενικού Πατριαρχείου 1862*, Θεσσαλονίκη 2003-2004.
- Νανάκης Ανδρέας (Μητροπολίτης Αρκαλοχωρίου), *Οικουμενικού Πατριαρχείου Νεώτερα Ιστορικά Β΄*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2004.
- Νανάκης Ανδρέας (Μητροπολίτης Αρκαλοχωρίου), «Οικουμενικό Πατριαρχείο: από τον Γεροντισμό στους Γενικούς Κανονισμούς», *Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Οικονομία του Γένους*, έκδ. Αδελφότητα Οφφικιάλων του Οικουμενικού Πατριαρχείου «Παναγία η Παμμακάριστος», Αθήνα 2007, 115-124.
- Νανάκης Ανδρέας (Μητροπολίτης Αρκαλοχωρίου), *Το Οικουμενικό Πατριαρχείο στην ύστερη Οθωμανική Αυτοκρατορία, Από το Γένος και την Εθναρχία στο Έθνος*, Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη 2013.
- Παπαγεωργίου Κωνσταντίνος, *Εκκλησιαστικό Δίκαιο. Θεωρία και Νομολογία*, Μπαρμπουνάκης, Θεσσαλονίκη ²2023.
- Πανώτης Αριστείδης, *Το Συνοδικόν της εν Ελλάδι Εκκλησίας*, τ. Α΄-Β΄, Κέντρο Μελέτης Ορθοδόξου Πολιτισμού, Αθήνα 2008.
- Παπαστάθης Χαράλαμπος, «Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εσωτερική διοίκηση του Γένους κατά την περίοδο του Τανζιμάτ», *Ορθοδοξία και Οικουμένη (Χαριστήριος Τόμος προς τιμήν του Οικουμενικού Πατριάρχου Βαρθολομαίου Α΄)*, Αρμός, Αθήνα 2000, 439-453.
- Runciman Steven, *Η Μεγάλη Εκκλησία εν αιχμαλωσία*, (μτφρ. Ν. Κ. Παπαρρόδου), Μπεργαδής, Αθήνα 1979.
- Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, «Το Οικουμενικό Πατριαρχείο στους κόλπους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, 1453-1923: συναρμογές και μεταλλαγές», *Φανάρι-400 χρόνια*, έκδ. Οικουμενικού Πατριαρχείου, 2001, 241-260.
- Σοκολόφ Ιβάν Ι., *Η Εκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατά τον 19ο αιώνα*, (μτφρ. π. Βασίλειος Παπαθανασίου), Θεσσαλονίκη 2011.
- Σταματόπουλος Δημήτριος, *Μεταρρύθμιση και Εκκοσμίκευση (Προς μία ανασύνθεση της ιστορίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου τον 19ο αιώνα)*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2003.
- Σταματόπουλος Δημήτριος, «Ορθόδοξο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως 1839-1923», 2008, *Encyclopaedia of the Hellenic World, Constantinople* (URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=10973>).
- Σταυρίδης Βασίλειος, *Ιστορία του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, Αθήνα 1967.
- Σταυρίδης Βασίλειος, *Ο Συνοδικός Θεσμός εις το Οικουμενικόν Πατριαρχείον*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1986.
- Σταυρίδης Βασίλειος, *Οι Οικουμενικοί Πατριάρχαι, 1860-σήμερα*, *Ιστορία και έγγραφα*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη ²2004.
- Σταυρίδης Βασίλειος, *Το Οικουμενικόν Πατριαρχείον και η Ιερά Αρχιεπισκοπή Θουατείρων και Μεγάλης Βρετανίας*, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 1998.
- Στεφανίδης Βασίλειος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Αθήνα ⁵1990.
- Σωματάκης Βασίλειος, *Η ημιαυτόνομος Εκκλησία της Κρήτης και η νομοκανονική θεώρηση των θεσμών, της οργάνωσης και των σχέσεών της με την Ελληνική Πολιτεία*, 2013.
- Φειδάς Βλάσιος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. 1-3, Αθήνα: τ. Α΄ ²2004· τ. Β΄, 2004· τ. Γ΄, 2014.
- Φειδάς Βλάσιος, *Ο θεσμός της Πενταρχίας των Πατριαρχών Ι. Προϋποθέσεις διαμορφώσεως του θεσμού (απ΄ αρχής μέχρι το 451)*, Αθήνα 1977.
- Χρυσαιγής π. Ιωάννης, *Βαρθολομαίος. Όραμα και αποστολή*, (μτφρ. Βασίλης Αργυριάδης), Εν πλω, Αθήνα 2018.

Ξενόγλωσση

- Akgönlü Samin, *İstanbul Rumları*, İletişim, İstanbul 2007.
- Alexandris Alexis, “The expulsion of Constantine VI: The Ecumenical Patriarchate and the Greek-Turkish relations”, *Balkan Studies*, 22 (1981), 333-363.

- Pappaioannou, Rev. George, "The Historical Development of the Greek Orthodox Archdiocese of North and South America", Litsas, F.K. (επιμ.), *A Companion to the Greek Orthodox Church*, N.Y.: Greek Orthodox Archdiocese of North and South America, New York 1984, 178–206.
- Zizioulas John (Metropolitan of Pergamon), *The One and the Many: Studies on God, Man, the Church, and the World Today*, Sebastian Press, 2010.